

ΕΚΑΤΟ ΧΡΟΝΙΑ
ΑΠΟ ΤΗ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ
{ΕΝΑΣ ΑΙΩΝΑΣ 1922 – 2022}
υποστρατήγου ε.α. Νικολάου Ζαρκάδα

Ιστορική Περιγραφή

Ιωνία περιοχή, η οποία εκτείνεται στις δυτικές ακτές της Μικράς Ασίας. Πρώτοι κάτοικοι αυτής αναφέρονται οι Κάρες και διάφορα άλλα πελασγικά φύλα. Κατά δε την 2αν Π.Χ. χιλιετία προστέθηκαν και άποικοι από την κυρίως Ελλάδα. Στην πλούσια αυτή περιοχή αναπτύχθηκε λαμπρός πολιτισμός, του οποίου σπουδαιότερα και περίφημα κέντρα ήταν η Έφεσος και η Μίλητος.

Η Ιωνία κατά τους αιώνες, που ακολούθησαν κατακτήθηκε από διάφορους λαούς, κυρίως από τους Πέρσες, αλλά πάντοτε αποτίνασσε τον ζυγόν, μέχρι την κατάλυση της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, που κατακτήθηκε από τους Τούρκους Οθωμανούς. Τελικά, το έτος 1919 απελευθερώθηκε από τον Ελληνικό Στρατό, αλλά το 1922 περιήλθε και πάλι στους Τούρκους, από τους οποίους κατέχεται μέχρι σήμερα.

Εισαγωγή

Πολλά και σπουδαία τα γεγονότα, που καταγράφει η ελληνική ιστορία, προ και μετά την άλωση της Κωνσταντινούπολης. Πάντως όμως μετά την άλωση, την ελληνική επανάσταση του 1821 και τους νικηφόρους βαλκανικούς πολέμους 1912 – 1913, το σπουδαιότερο γεγονός είναι η Μικρασιατική Εκστρατεία 1919 – 1922.

Με την Μικρασιατική Εκστρατεία η Ελλάδα επεδίωξε την διάσωση του ελληνισμού και την εξασφάλιση δημιουργίας μιας αληθινής Μεγάλης Ελλάδας, στην οποία θα περιλαμβάνονταν όλες οι χώρες, στις οποίες έδρασε ο ελληνισμός κατά την μακραίωνα αυτού ιστορία.

Η Μικρασιατική Εκστρατεία αποφασίστηκε και άρχισε υπό τους ευνοϊκότερους οiwονούς, αλλά από εσωτερικούς και εξωτερικούς λόγους κατέληξε σε τραγωδία και στη μεγάλη καταστροφή του Αυγούστου 1922.

Αποτέλεσμα αυτής ήταν η εκρίζωση του μικρασιατικού ελληνισμού από τις εστίες του, στις οποίες, κατά την διάρκεια της τρισχιλιετούς ιστορίας του, ίδρυσε και ανέδειξε σπουδαία θρησκευτικά και εκπολιτιστικά κέντρα.

Μικρασιατική Εκστρατεία – Επιχειρήσεις

Στη διάσκεψη ειρήνης του Παρισιού, που ακολούθησε και τερμάτισε τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, η Ελλάδα υπέβαλε πλήρες υπόμνημα, στο οποίο ανέπτυξε με ισχυρά επιχειρήματα τα δίκαιά της και γενικότερα του ελληνισμού, τις εθνικές διεκδικήσεις της Βόρειας Ηπείρου, της Θράκης και της Μ. Ασίας.

Στο υπόμνημα επισημαίνονταν ότι στα δυτικά παράλια της Μ. Ασίας υπήρχαν και κατοικούσαν ένα εκατομμύριο Έλληνες και αποτελούσαν την επικρατούσα εθνότητα από τριών χιλιάδων και πλέον ετών, οι οποίοι αντιμετώπιζαν τον κίνδυνο της απώλειάς τους από τη δράση των τουρκικών τρομοκρατικών συμμοριών. Ταυτόχρονα διαβεβαίωνε τους συμμάχους ότι διέθετε ισχυρό στρατό και ότι δεν πρόκειται να ενεργήσει χωρίς την συγκατάθεσή τους.

Μετά την εξασφάλιση της υποστήριξης της συμμαχικής ηγεσίας, ο ελληνικός στρατός στις 2/15 Μαΐου 1919, εν μέσω φρενιτίδων εκδηλώσεων του ελληνικού πληθυσμού της πόλης, αποβιβάζεται και καταλαμβάνει την Σμύρνη. Είναι χαρακτηριστικό το μήνυμα του Μητροπολίτη Σμύρνης Χρυσόστομου, με το οποίο κάλεσε τους Έλληνες “σε μια υψηλή και θεία μυσταγωγία, εξ εκείνων, οι οποίες μια φορά εις διάστημα αιώνων τελούνται εις την ιστορίαν των λαών”.

Οι Έλληνες της Σμύρνης πίστευσαν ότι το πλήρωμα του χρόνου επέστη και το όνειρο και οι πόθοι τους αιώνων εκπληρώνονταν με την ένωση προς την μητέρα Ελλάδα, της οποίας πλέον θα αποτελούσαν αναπόσπαστο τμήμα της.

Μέχρι το θέρος του 1920 ο ελληνικός στρατός εκρατείτο δέσμιος στην περιοχή της Σμύρνης λόγω των αντιτιθέμενων συμφερόντων των μεγάλων δυνάμεων. Στις 9 Ιουνίου 1920 και μετά την διάσκεψη της Βουλώσης αρχίζει μια θυελλώδης και θριαμβευτική στρατιωτική εξόρμηση, η οποία με αδιάκοπες, συνεχείς και νικηφόρες μάχες, θα δώσει για την Ελλάδα τα πιο θεαματικά αποτελέσματα.

Συνθήκη των Σεβρών {28 Ιουλίου – 10 Αυγούστου 2020} την περίοδο αυτή της έναρξης και της διεξαγωγής των νικηφόρων επιθετικών επιχειρήσεων εναντίον των κεμαλικών τουρκικών στρατευμάτων υπογράφηκε η Συνθήκη των Σεβρών, με την οποία αφ' ενός μεν περιείχονταν στην Ελλάδα το μεγαλύτερο μέρος της Ανατολικής Θράκης και τα νησιά Ίμβρος και Τένεδος, αφ' ετέρου δε καθορίστηκε για την περιοχή της Σμύρνης ιδιόμορφο καθεστώς, ήτοι παρέμεινε η πόλη υπό οθωμανική κυριαρχία, πλην όμως η Τουρκία μεταβίβαζε τα κυριαρχικά της δικαιώματα στην Ελληνική Κυβέρνηση.

Η Συνθήκη των Σεβρών ήταν η σημαντικότερη διεθνής πράξη της Ελλάδας στη νεότερη ιστορία της, πλην όμως, λόγω των πολιτικών και στρατιωτικών γεγονότων, τα οποία επακολούθησαν, ήταν βραχύβια και μόλις δύο χρόνια μετά την υπογραφή της ανατράπηκε.

Την περίοδο Αυγούστου – Σεπτεμβρίου 1921 δεσπόζουν οι επιχειρήσεις προς Άγκυρα, για τις οποίες η απόφαση κάθε άλλο παρά ομόφωνη ήταν. Η πολιτική ηγεσία επέβαλε μια επιθετική στρατιωτική στρατηγική, η οποία ήταν δύσκολα υλοποιήσιμη με τα διαθέσιμα στρατιωτικά μέσα.

Το έδαφος, η αμυντική οργάνωση των Τούρκων, ο αριθμητικός συσχετισμός των δυνάμεων, η απόσπαση και η απομάκρυνση από τα κέντρα ανεφοδιασμού και η διαθεσιμότητα των μεταφορικών μέσων καθιστούσαν τις επιχειρήσεις δυσχερείς και μείωναν τις πιθανότητες επιτυχίας.

Παρά τις δυσμενείς αυτές συνθήκες η Στρατιά επέτυχε να διαβεί την Αλμυρά έρημο, να καταλάβει σπουδαία αστικά κέντρα και συγκοινωνιακούς κόμβους και να διαβεί τον Σαγγάριο ποταμό. Στη συνέχεια η ισχυρή τουρκική αντίσταση και οι δυσκολίες ανεφοδιασμού, κυρίως, σε πυρομαχικά υποχρέωσαν τις ελληνικές δυνάμεις να υποχωρήσουν δυτικά του ποταμού.

Κατά τους ιστορικούς και στρατιωτικούς αναλυτές το έτος 1921 υπήρξε το έτος των μεγάλων επιχειρήσεων δια των οποίων η ελληνική Στρατιά επεδίωξε την εξουδετέρωση και την καταστροφή του οργανωθέντος εν τω μεταξύ τουρκικού στρατού. Βασικά, δύο είναι οι περίοδοι των μεγάλων επιχειρήσεων, του Ιουνίου – Ιουλίου και του Αυγούστου – Σεπτεμβρίου 1921. Προ των κυρίων αυτών επιχειρήσεων διεξήχθησαν οι

νικηφόρες του Μαρτίου που κατελήφθησαν τα σπουδαία αστικά κέντρα Δορυλαίο και Αφιόν Καρά Χισάρ.

Στις επιχειρήσεις της περιόδου Ιουνίου – Ιουλίου 1921 συμπεριλαμβάνεται και η μάχη του Εσκή Σεχέρ {8/21 Ιουλίου 1921}, η οποία υπήρξε η σπουδαιότερη από όσες διεξήχθησαν στην Μ. Ασία, διότι δόθηκε επί ανοικτού πεδίου και μετείχαν το σύνολο των δυνάμεων των δύο αντιπάλων.

Γενικά, κατά το έτος 1921 και στις δύο πλευρές του Σαγγάριου ποταμού, διεξήχθησαν από τον αποδεκατισμένο ελληνικό στρατό ομηρικές, νικηφόρες και πολύνεκρες μάχες, αλλά δυστυχώς μάταιες.

Μικρασιατική Καταστροφή

Η Ελλάδα την περίοδο αυτή, Σεπτέμβριος 1921 – Αύγουστος 1922 βρέθηκε σε πλήρη διπλωματική, στρατιωτική και οικονομική απομόνωση και οι σύμμαχοι είχαν διαρρήξει τις συμμαχίες.

Είναι χαρακτηριστικό ότι η ειρηνευτική διάσκεψη του Παρισιού στις 9/22 Μαρτίου 1922 πρότεινε την άμεση κατάπαυση των εχθροπραξιών, την σύναψη ανακωχής και την εκκένωση της Μ. Ασίας από τις ελληνικές δυνάμεις εντός τριμήνου. Πρόταση, η οποία δεν έγινε δεκτή από σύσσωμο το ελληνικό έθνος.

Η Στρατιά κατείχε μια εκτεταμένη επτακοσίων και πλέον χιλιομέτρων γραμμή μετώπου, για την οποία η αριθμητική της δύναμη και τα διαθέσιμα μέσα ήταν ανεπαρκή για την αποτελεσματική επιτήρηση και διαφύλαξη. Πλέον αυτών ψυχολογική κόπωση και απογοήτευση επικρατούσε μεταξύ των αξιωματικών και οπλιτών της με άμεση συνέπεια την μείωση της μαχητικής της ικανότητας.

Η Διοίκηση της Στρατιάς είχε διαγνώσει και εκτιμήσει τα μειονεκτήματα της διάταξης και σχεδίαζε την σύμπτυξη για την βελτίωση των θέσεων της.

Όλα τα διαθέσιμα στοιχεία συνηγορούσαν σε σύμπτυξη των ελληνικών δυνάμεων σε μια γραμμή μετώπου μικρότερης έκτασης και πλεονεκτικότερης εδαφικής διαμόρφωσης. Μια νέα καλή επιλογή θα ήταν η σύμπτυξη στη γραμμή της Συνθήκης των Σεβρών, ήτοι στην ευρύτερη περιοχή της Σμύρνης, για την οποία από το 1920 υπήρξε μελέτη για την

οχύρωσή της. Βέβαια για γραμμή αμύνης περιμετρικά της Σμύρνης δεν είχε εκπονηθεί κανένα εναλλακτικό επιτελικό σχέδιο, ώστε να σχεδιασθεί και να δοθεί η δυνατότητα της συντεταγμένης και ασφαλούς απομάκρυνσης των ελληνικών δυνάμεων από την κατεχόμενη περιοχή.

Η συντεταγμένη αυτή σύμπτυξη και εγκατάσταση στη νέα τοποθεσία θα περιόριζε τις αποστάσεις από τα δυτικά παράλια της Μ. Ασίας και θα αύξανε τις δυνατότητες απόκρουσης της τουρκικής επίθεσης και συνεπώς θα οδηγούσε στην αποχώρηση των ελληνικών δυνάμεων υπό ευνοϊκότερους όρους. Βέβαια μια τέτοια απόφαση θα έπρεπε να συντονισθεί και με τις ανάλογες πολιτικές και διπλωματικές κινήσεις, δεδομένου ότι ήταν απαραίτητο να περιλαμβάνει και σχετικά μέτρα για την προστασία ή την εκκένωση των ελληνικών και χριστιανικών πληθυσμών της περιοχής.

Ο τουρκικός στρατός συνεχώς ενισχύονταν και ο ανεφοδιασμός του σε πολεμικό υλικό συμπληρώνονταν με προμήθειες της Γαλλίας και της Ιταλίας.

Στις 13/26 Αυγούστου 1922 εκδηλώθηκε η γενική τουρκική επίθεση εναντίον της ελληνικής Στρατιάς. Οι επιτιθέμενες τουρκικές δυνάμεις διέσπασαν το μέτωπο των ελληνικών αμυνόμενων, τις οποίες και ανάγκασαν να υποχωρήσουν. Μετά την δυσμενή αυτή εξέλιξη η υποχώρηση των ελληνικών δυνάμεων έγινε άλλων συντεταγμένων και άλλων διαλυμένων προς τα δυτικά παράλια της Μ. Ασίας. Στα αιματόβρεκτα αυτά μικρασιατικά παράλια τις ημέρες εκείνες η ανθρώπινη ψυχή δοκιμάστηκε και υπέφερε όσο ποτέ άλλοτε. Παρά την τελική δυσμενή εξέλιξη των επιχειρήσεων δεν έπαυσε να τονίζονται ιδιαίτερα η αντοχή, η ανδρεία, η γενναιοφροσύνη, ο ηρωισμός, η αυταπάρνηση, η αποφασιστικότητα, ο ορμητικότητα του στρατού μας και να επισημαίνεται ότι η ήττα του δεν οφείλονταν σε κανένα άλλον λόγον, παρά στο γεγονός ότι είχε φτάσει στα άκρα από πλευράς εξοπλισμού και ανεφοδιασμού.

Διαπιστώσεις – Απλές Σκέψεις

Το τέλος του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, τον Νοέμβριο του 1918, βρήκε την Ελλάδα στο στρατόπεδο των νικητών και την Τουρκία σε εκείνο των ηττημένων.

Η Ελλάδα προσδοκούσε σε μια νέα εδαφική διεύρυνση, μετά από εκείνη, που είχε επιτύχει κατά τους Βαλκανικούς Πολέμους.

Ο πολιτικά διχασμένος ελληνικός στρατός, μετέβη στη Μ. Ασία σε μια εκστρατεία, η οποία αρχικά ήταν πολύ δύσκολα να επιτύχει ή αλλιώς καταδικασμένη να αποτύχει.

Η Ελλάδα αγωνίστηκε και πολέμησε επί τρία χρόνια έχουσα υπέρ αυτής το δίκαιο του αγωνιζόμενου Έθνους για την απελευθέρωση των υπόδουλων τέκνων της.

Η αρνητική εξέλιξη των επιχειρήσεων απέδειξε ένα από τα βασικά και κύρια ερωτήματα, αν έπρεπε να πραγματοποιηθούν οι επιχειρήσεις προς Άγκυρα.

Μια συντεταγμένη υποχώρηση του ελληνικού στρατού θα αποσοβούσε την ανθρωπιστική καταστροφή, την οποία υπέστη ο ελληνοχριστιανικός πληθυσμός της Ιωνίας.

Η Μικρασιατική καταστροφή υπήρξε η μεγαλύτερη συμφορά του νεότερου ελληνισμού και με αυτή θάφτηκε και η Μεγάλη Ιδέα του.

Υπήρξε η τελευταία εκρίζωση του υπερπόντιου ελληνισμού, αφού την υποχώρηση των ελληνικών δυνάμεων ακολούθησε ο ξεριζωμός του αλύτρωτου ελληνισμού και η τουρκική θηριωδία επί ολοκλήρου του χριστιανικού πληθυσμού της Ανατολής. Αθώοι λαϊκοί και κληρικοί, άμαχοι, άνδρες, γυναίκες, παιδιά και νήπια έγιναν θύματα της τεράστιας και απερίγραπτης ανθρωπιστικής καταστροφής.

Η εγκατάλειψη τόσων αθώων ανθρώπων εις την θηριωδία και την σφαγή υπό των τουρκικών δυνάμεων ήταν και παραμένει διεθνές και ελληνικό έγκλημα και στίγμα.

Επίμετρο

Η Ελλάδα, μέσα σε ένα εξαιρετικά αρνητικό περιβάλλον έμεινε και πολεμούσε μόνη της και παράλληλα βίωνε τον εθνικό διχασμό.

Ανάμεσα στις πολλές αιτίες της μικρασιατικής καταστροφής συμπεριλαμβάνεται και η οικονομική εξάντληση της χώρας. Η ελληνική στρατιωτική επιχείρηση οδηγήθηκε σε αποτυχία από ένα σύνολο παραγόντων.

Πρόκειται δε για κάτι πολύ περισσότερο από μια στρατιωτική ήττα, καθώς συνοδεύτηκε από τον βίαιο ξεριζωμό και την εξόντωση του μικρασιατικού ελληνισμού.

Η καθιέρωση της **14ης Σεπτεμβρίου** ως ημέρας εθνικής μνήμης αποτελεί σαφή αναγνώριση της γενοκτονίας του Μικρασιατικού ελληνισμού.

Πάντως, το ξεριζωμα του μικρασιατικού ελληνισμού είχε αρχίσει αμέσως μετά τους Βαλκανικούς Πολέμους και συνεχίστηκε με πιο βίαιες μεθόδους κατά τη διάρκεια του Α΄ Π. Π. ως απόρροια της νεοτουρκικής εθνικιστικής πολιτικής.

Οι πρόσφυγες στη νέα τους Πατρίδα, την μητέρα Ελλάδα, έγιναν παραγωγικά στοιχεία και προσέφεραν φιλοπονία και τις ικανότητές τους στο εμπόριο, την βιομηχανία, την βιοτεχνία και την καλλιέργεια της γης. Επηρέασαν σημαντικά την κοινωνική, πολιτική, θρησκευτική, πολιτιστική ζωή των Ελλήνων και διατήρησαν και διατηρούν ζωντανές τις παραδόσεις τους.

Σήμερα, εκατό χρόνια μετά, διατηρούμε ζωντανές τις αναμνήσεις της βυζαντινής δόξας και τις αγωνιστικές παραδόσεις των Ελλήνων της Ανατολής. Ας κλίνουμε ευλαβικά το γόνυ μπρος στον ένδοξο εκείνο στρατό και ας αποτίσουμε τον ελάχιστο φόρο μνήμης, τιμής και ευγνωμοσύνης σε όσους έπεσαν και τάφηκαν σε εκείνα τα άγια χώματα της Ιωνίας και της Μ. Ασίας.

Θεσσαλονίκη, Ιούνιος 2022.

Π Η Γ Ε Σ

- Εγκυκλοπαιδικό Λεξικό “ΗΛΙΟΣ” {Τόμος ΕΛΛΑΣ Β΄}
- Χάρη Τσιρκινίδη “ΕΧΩ ΟΠΛΟ ΤΗΝ ΑΓΧΟΝΗ”
- Ημερήσιος Τύπος “Εφημερίδα ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ”